

socialmedicinsk tidskrift

Sextiofjärde årgången häfte nr 9 1987

Allmän redaktion:

Claes-Göran Westrin, redaktör och ansvarig utgivare
Ann Appelgren, red. sekr.,
Elisabeth Natt och Dag, expedition

Redaktionsutskott:

Erik Allander, professor i socialmedicin, Huddinge
Per Bjurulf, professor i socialmedicin, Linköping
Arne Borg, direktör, Stockholm
Lars-Olov Bygren, professor i socialmedicin, Umeå
Mats Forsberg, socialchef, Eskilstuna
Axel Gisslén, kommunalråd, Örebro
Kurt Grefve, socialchef, Kristianstad
Gunnar Grimby, professor i medicinsk rehabilitering, Göteborg
Sonja Henriksson, socialbyråchef, Göteborg
Sven-Olof Isacsson, professor i socialmedicin, Lund
Bengt Lindegård, professor i socialmedicin, Göteborg
Ivan Magnusson, kundenschef, Uppsala
Bengt Scherstén, professor i allmänmedicin, Lund
Sune Sunesson, professor i socialt arbete, Lund
Leif Svanström, professor i socialmedicin, Stockholm
Gösta Tibblin, professor i allmänmedicin, Uppsala

Handikapp och förflyttningshjälpmedel

Vid Läkaresällskapets riksstämma 1986 hade som ämne för den särskilda temadagen valts "Handikapp och förflyttningshjälpmedel". Under dagen hölls en rad symposier och föreläsningar och på kvällen ett offentligt möte "Vi är alla i rörelse". Flertalet av de föredrag som hölls återfinns i detta nummer av Socialmedicinsk tidskrift.

Behovet av hjälpmedel ökar i takt med att primärvård och äldreomsorg byggs ut med inriktning mot att ge personer med funktionshinder bättre förutsättningar att bo kvar i sin egen bostad, klara ett yrkesarbete och ha ett aktivt liv. En ändamålsenlig hjälpmedelshantering överensstämmer också med de mål som finns i den nya Hälso- och Sjukvårdslagen. Det ökade utbudet av hjälpmedel och utvecklingen av nya hjälpmedel har lett till betydande kostnadsökningar för hjälpmedelsförsörjningen under de senaste två decennierna. År 1966 uppgick de totala kostnaderna till ca 30 miljoner kronor, 1976 till 300 miljoner kronor och 1985 uppges de till ca 1 miljard kronor. Siffrorna har ej räknats om i dagens penningvärde, men visar ändå en betydande kostnadsökning. Kunskap och medvetenhet har också ökat hos brukarna. Det finns en klar strävan i hjälpmedelshante-

ringen att försöka tillgodose de krav och prioriteringar som finns från olika brukargrupper. Det är nödvändigt att göra prioriteringar för att man skall kunna utnyttja resurserna på bästa sätt och ge plats för kostnadskrävande förbättringar. Forskning kring kostnader och effekter av olika behandlingsåtgärder i anslutning till tekniska hjälpmedel är därför mycket angelägen. Forskningsintresset för handikappfrågor har ökat, men resurserna är fortfarande små och splittrade. Forskningsrådsnämnden (FRN) har en arbetsgrupp kring handikappforskning och på uppdrag av regeringen framlades nyligen ett förslag hur handikappforskningen skulle få ökade resurser.

Förflyttningshjälpmedel har valts som särskilt ämne för temadagen eftersom de berör ett stort antal personer. Mycket av problematiken är dock generell. Förflyttningshjälpmedel svarar för ungefär en fjärdedel av hjälpmedelskostnaderna. Nio procent av befolkningen i åldersgruppen 16–84 år är rörelsehindrade. Trettiotusen av dessa använder rullstol. Trehundratusen i åldersgruppen 16–74 år har uppgivits inte kunna gå i trappor utan besvär, och minst 250 000 har nedsatt kraft/rörlighet i övre extremiteterna.

Begreppen funktionsnedsättning och handikapp har diskuterats mycket under senare år. En diskussion av dessa begrepp och av behovet av utvärderingsmodeller för att kunna bedöma effekter av olika hjälpmedel diskuteras i en inledande artikel.

Därefter beröres några större brukargrupper, såsom barn, personer i högre åldrar, personer med inflammatorisk ledsjukdom.

Hos *barn* finns som framgår av dessa artiklar stort behov av individuellt anpassade hjälpmedel. Hjälpmedlen skall inte bara ses såsom hjälp till förflyttning, utan också som ett sätt att ge barnet möjlighet till social och psykologisk utveckling.

Behovet av hjälpmedel ökar kraftigt i *högre åldrar*, 75% av alla rullstolsbrukarna är över 60 år. Särskilda ålderspekter behöver läggas på utformning av olika förflyttningshjälpmedel. En rullstol är inte bara ett hjälpmedel för förflyttning för en äldre person, utan många gånger tvingas denne tillbringa hela dagen utan mycket förflyttning, den är således även en möbel. Synpunkter på utformning och acceptans av hjälpmedel ges i artiklarna.

Hos patienter med *inflammatorisk ledsjukdom* kan det föreligga en höggradigt störd gång- och förflyttningsförmåga med stort behov av speciellt anpassade skor, gånghjälpmedel och ibland rullstol. I artiklarna ges exempel på det utvecklingsarbete som har skett under senare år för att få fram lätta och individuellt anpassade gånghjälpmedel, specialsydda skor och lätta, hopfällbara rullstolar. Arbetet exemplifierar väl hur särskilda brukarkrav styr ett utvecklingsarbete, som sker av läkare, terapeuter och designers tillsammans.

Inte bara för yrkesarbete och funktion i hemmet, utan även för fritidsaktiviteter behövs särskilda hjälpmedel. Under temadagen togs därför även upp utvecklingen av speciella rullstolar för handikappidrott och möjligheten att därmed genomföra fullvärdiga idrottsprestationer för den rörelsehindrade. I arbetslivet kan finnas särskilda krav på att förflyttningshjälpmedel inte bara används för förflyttning, utan även utrustas med arbetsenheter såsom datorenhet för att styra arbetsprocesser eller med kommunikationstekniska hjälpmedel för personer med grava talstörningar. Den specialanpassade bilen är för den rörelsehindrade nödvändig för både arbete och fritid.

Slutligen ges en översikt över funktionell elektrisk stimulering. Ett betydande forskningsarbete sker internationellt inom detta område. Ur klinisk synpunkt användes funktionell elektrisk stimulering fr a för att åstadkomma en bättre upplyftning av foten under gång hos personer med skador i centrala nervsystemet.

Under temadagen diskuterades även utbildningsfrågor. En ökad utbildning behövs i såväl grund- som vidareutbildning av olika vårdyrkeskategorier. Ordination och utprovning av hjälpmedel bör göras parallellt med andra medicinska åtgärder och vara föremål för samma typ av utvärdering. För att rätt utnyttja de resurser som finns tillgängliga behövs således såväl ökad kunskap om hjälpmedlen och deras effekt som system för uppföljning av ordinerade och utlämnade hjälpmedel.

Gunnar Grimby

Gästredaktör för detta temanummer är Gunnar Grimby, professor i medicinsk rehabilitering vid institutionen för medicinsk rehabilitering och klinikchef vid Medicinska Rehabiliteringskliniken, Sahlgrenska sjukhuset, Göteborg